

DOI: 10.15330/ukrst.19.201-212
 УДК 81'373.6:811.161.2+811.111

**СЛОВОТВІРНА КАТЕГОРІЯ
 'НЕПОВНИЙ ВИЯВ ОЗНАКИ' В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ
 В ЗІСТАВЛЕННІ З АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ**

Богдан ГРЕЩУК

*кандидат філологічних наук, провідний фахівець Інститут українознавства
 ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
 імені Василя Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ).
 E-mail: akellapostal2@gmail.com
 ORCID ID: 0000-0002-8764-0398
 Researcher ID: Q-8169-2018*

У статті в зіставному аспекті проаналізовано словотвірну категорію «неповний вияв ознаки» в українській та англійській мовах. В українській мові зазначена словотвірна категорія репрезентована похідними деад'єктивними прикметниками з суфіксами -увам-, -еньк-, -ав- (-яв-), -аст- (-яст-) та з префіксами небез-, пів-, напів-, по-, при-. В англійській мові аналогічну словотвірну категорію формують відприкметникові утворення з суфіксами -ish, -у та з префіксами semi-, sub-, under-. Типовими семантико-функційними відповідниками українських деад'єтивів із суфіксом -увам словотвірної категорії «неповний вияв ознаки» в англійській мові переважно є деад'єктиви з суфіксом -ish. Низка українських деад'єтивів не мають в англійській мові словотвірних аналогів, їм відповідають номінативні структури, що містять прикметник певної семантики із модифікувальним прислівником (виразом) зі значенням 'трохи', 'дещо', 'досить' тощо. Англійські деад'єктиви в багатьох випадках виступають аналогами інших структурних різновидів українських прикметникових утворень словотвірної категорії «неповний вияв ознаки», однак для більшості з них відповідниками є складені номінативні структури із модифікаторами з семантикою 'трохи', 'дещо', 'досить'. Українськими деад'єктивом із семантикою неповного вияву ознаки з префіксами пів-, напів- в англійській мові переважно відповідають утворення з префіксом semi- та композити з першим компонентом half-. Англійські похідні прикметники із запозиченим префіксом sub- не мають аналогів із вказаним формантом в українській мові, оскільки в ній префікс суб- задіяний не в градуальних, а в локативних модифікаціях ознаки.

***Ключові слова:** словотвірна категорія, деад'єктив, градуальна модифікація, суфікс, префікс, відприкметниковий словотвір, неповний вияв ознаки.*

Постановка проблеми. Деад'єктивним прикметникам властиві модифікаційні словотвірні значення [6, 51; 2, 53–54]. Вони встановлюються, як і для інших деад'єктивів, на основі семантичних дескрипцій похідних прикметників, які фіксують глибинні семантичні відношення, що відображають передномінаційне логічне препарування об'єкта номінації. «Опис СЗ прикметників передбачає попередній аналіз словникових дефініцій похідних ад'єктивних слів, що є розгорнутою формою відображення глибинних семантичних відношень, які лежать в основі словотворчого акту при утворенні слова» [6, 45]. Для деад'єктивних прикметників словниковими

дефініціями є зазвичай словосполучення твірного прикметника із відповідними модифікаторами – прислівниками, частками чи прийменниками.

Виклад основного матеріалу. В українській мові модифікаційні типи деад'єктивних прикметників групують у градуальні, конотативні, заперечні, просторові й часові [1, 199–120]. Прикметники просторової й часової семантики самими авторами потрактовано як такі, які, за винятком утворень із запозиченими префіксами **пост-**, **суб-**, **анти-**, **інтер-** тощо, допускають також мотивацію не лише прикметниками, а й відповідними прийменниково-іменниковими комплексами. Ми вважаємо, що такі похідні є дериватами, утвореними на базі прийменниково-відмінкових форм, а деад'єктивних прикметників із префіксами **пост-**, **суб-**, **анти-**, **інтер-** і т. д. в українській мові мало і появились вони в українській мові як запозичення з інших мов. Отже, більшість подібних утворень перебуває поза сферою відприкметникової деривації і розглядати типи дериватів просторової і часової модифікації необхідно у рамках десубстантивної деривації прикметників.

Градуальні модифікації

Градуальні словотвірні категорії фіксують інтенсифікацію ознаки, яку виражають прикметники. Модифікація ознаки, що виражається твірним прикметником, може стосуватися або ослаблення вияву ознаки твірного прикметника або його підсилення. На основі семантичних дескрипцій похідних деад'єктивних прикметників градуальної семантики виділяємо три словотвірні категорії: «неповний вияв ознаки», «сильний вияв ознаки» та «надмірний вияв ознаки».

Словотвірна категорія «неповний вияв ознаки» охоплює похідні деад'єктивні прикметники, семантична дескрипція яких виражена словосполученням твірного прикметника і прислівника-модифікатора *трохи*: *трохи вогкий – вогкуватий*, *трохи зелений – зеленавий*, *трохи білий – білястий* і т. д. У низці випадків словникова дескрипція похідного градуального прикметника має інший вигляд, однак вона імпліцитно виражає поняття «трохи», пор.: *небезкорисний* – 'який має деяку користь', *багрянистий* 'який має багрянний відтінок', *напівдостиглий* 'не зовсім достиглий; напівстиглий' і т. д.

Деад'єктиви з суфіксом **-уват-**

У сучасній українській мові функціонує понад 150 відприкметникових дериватів із суфіксом **-уват-**. Ці утворення становлять ядро аналізованої словотвірної категорії. Категоризування вияву ознаки в бік її послаблення, неповного вияву ознаки за допомогою дериваційного форманта **-уват-** здійснюється передовсім на базі твірних прикметників, які позначають:

1) внутрішні якості когось або чогось – *слабуватий*, *черствуватий*, *вологуватий*, *твердуватий*, *хижуватий*, *тугуватий*, *глухуватий*, *гордуватий*, *глевкуватий*, *рідкуватий*, *їдкуватий*, *солодкуватий*, *важкуватий*, *в'язкуватий*, *дикуватий*, *клеюватий*, *гіркуватий*, *жосткуватий*, *кричкуватий*, *ледачкуватий*, *м'якуватий*, *лїнькуватий*, *мерзлуватий*, *теплуватий*, *хриплуватий*, *сиплуватий*, *кислуватий*, *тухлуватий*, *холоднуватий*, *нуднуватий*, *солонуватий*, *густуватий*, *глухуватий*, *пріснуватий* та ін.;

2) зовнішні ознаки когось або чогось – *блїдуватий, білуватий, тонкуватий, бруднуватий, тіснуватий, горбуватий, жовтуватий, зеленуватий, темнуватий, широкуватий, каламутнуватий, смаглюватий, короткуватий, кривуватий, сіруватий, сивуватий, сизуватий, синюватий, світлуватий, лисуватий, лілуватий, малуватий, мутнуватий, низькуватий, рожеуватий, рябуватий* і т. д.

В окремих випадках категоризування відбувається на базі інших семантичних типів твірних прикметників, зокрема тих, які виражають ознаки осіб за їх віковими особливостями (*старуватий*), за соціальним статусом (*біднуватий*).

Деад'єктиви з суфіксом **-еньк-**

Семантика деад'єктивних прикметників із суфіксом **-еньк-** засвідчує його поліфункційність. Як зазначають дослідники прикметникової деривації, аналіз словотвірної семантики вказаних деад'єктивів «показує складну взаємодію семантичних і власне дериваційних чинників у процесі творення деад'єктивних якісних прикметників, у значеннєвому плані яких поєднуються суб'єктивно-оцінні й власне словотвірні моменти» [5, 142]. Цю обставину варто брати до уваги, визначаючи лексичне наповнення словотвірної категорії «неповний вияв ознаки». В. Грещук вважає, що в деад'єктивах із суфіксом **-еньк-** виділяється два типи дериватів, одні з яких мають словотвірнокатегорійне значення 'неповний вияв ознаки', а інші – 'гіпокористичність'. «Розмежування їх здійснено на основі семантизації аналізованих деад'єктивів у тлумачному Словнику української мови. Якщо словникова стаття деад'єктива з суфіксом **-еньк-** побудована за формулою «пестл. до ...», то такі похідні розглядаються як деривати, що реалізували словотвірне значення «гіпокористичність». Коли ж стаття містить вказівку на градацію ознаки (трохи..., досить..., зм.-пестл. до ...), то деривати мають модифікаційне значення «неповний вияв ознаки» [2, 178]. За такою методикою учений до словотвірної категорії «неповний вияв ознаки» відніс понад 100 деад'єктивів з суфіксом **-еньк-**, утворених від основ прикметників, які позначають:

1) внутрішні якості когось чи чогось – *важкенький, веселенький, вогкенький, гниленький, кисленький, крутенький, ледаченький, мокренький, м'якенький, нудненький, п'яленький, сильненький, скупенький, скучненький, тверденький, трудненький, тугенький* і т. д.;

2) зовнішні ознаки когось чи чогось – *величенький, височенький, довгенький, кремезненький, кругленький, огрядненький, поганенький, риженький, рум'яненький, темненький* і т. д.;

З інших поодиноких твірних прикметників деад'єктивів із семантикою 'неповного вияву ознаки' на **-енький** відзначено ті, які позначають ознаки осіб за їх соціальним статусом (*багатенький, заможненький, убогенький*), локативні та темпоральні ознаки (*далеченький, давненький*) [2, 84].

Деад'єктиви з суфіксами **-ав-** (**-яв-**), **-аст-** (**-яст-**)

Ще однією формально структурованою групою дериватів, які репрезентують словотвірну категорію «неповний вияв ознаки» в українській мові, є деад'єктиви, утворені за допомогою суфікса **-ав-** (**-яв-**). Їх в українській мові є 35. Зазвичай категоризація послабленого вияву ознаки

здійснюється на базі прикметників на позначення кольору, тому ця група дериватів кількісно невелика. «Неповнота ознаки у похідних з зазначеними формантами супроводжується спеціальним семантичним компонентом – вказівкою на відтінок кольору за значенням твірної основи» [5, 141].

Як впливає із вищевказаного, аналізовані деад'єктиви утворені за допомогою суфікса **-ав-** (**-яв-**) від основ прикметників, які позначають зовнішні ознаки когось або чогось: *сивавий, блідавий, рудакий, зеленавий, синавий, темнавий, червонавий, лисавий, жовтавий, золотавий; рудякий, сріблявий, смаглявий, зеленавий, синявий, червонявий, чорнявий, сірявий, русявий, жовтявий, круглявий, цуплявий, рослявий, повнявий*.

Поодинокі деад'єктиви із суфіксом **-ав-** (**-яв-**) утворено від тих прикметників, які виражають внутрішні якості чогось (*тужавий, солодкавий, холоднавий, трухлявий*) та вікові особливості осіб (*моложавий, молодявий*).

Близькими за структурно-семантичними ознаками до аналізованої групи деад'єктивів є нечисленні відприкметникові деривати (18), утворені за допомогою суфікса **-аст-** (**-яст-**). Категоризування неповного вияву ознаки в цій частині дериватів здійснено на базі прикметників на позначення зовнішніх ознак когось або чогось: *сивастий, довгастий, срібнастий, зеленастий, червонастий, жовтастий, золотастий, стрімчастий, сріблястий, смуглястий, круглястий, білястий, зеленастий, синястий*.

Деад'єктиви з префіксом **небез-**

З семантико-функціонального погляду привертають увагу деад'єктиви із складеним префіксом **небез-** (14 дериватів), компоненти якого прості префікси **не-** і **без-** в українському прикметниковому словотворенні є основними словотвірними формантами для вираження заперечення ознаки, хоч сам він передає певний помірний, тобто неповний ступінь вияву ознаки. «Поєднання двох заперечних префіксів мало б спричинити їх взаємну нейтралізацію. Якщо цього не трапилось, то причину слід убачати в тому, що один із префіксів виражає заперечення більшою мірою, ніж інший. У даному разі категоричне заперечення, втілене в префіксі **без-**, частково знімається повторним запереченням, що його несе в собі префікс **не-**: *небезгрішний* – «не зовсім грішний, такий, що має грішки», *небезінтересний* – «не зовсім позбавлений інтересу, здатний зацікавити» і под.» [5, 246].

Категоризування неповного вияву ознаки за допомогою складеного префікса **небез-** здійснюється на базі небагатьох прикметників, які виражають внутрішні якості когось або чогось: *небезвигідний, небезгрішний, небезінтересний, небезкорисливий, небезкорисний, небезрозсудний, небезспірний, небезсуперечний, небезуспішний*. Поодинокі деад'єктиви утворено від прикметників, які виражають ознаки за відношенням до їх призначення (*небеззахисний*) та за відношенням до того, з використанням чого вони зроблені й функціонують (*небеззбройний*).

Деад'єктиви з префіксом **пів-, напів-**

Словотвірні моделі відприкметникових похідних із **пів-, напів-** категоризують неповний вияв ознаки, чітко фіксуючи ступінь цього неповного вияву – половину, при цьому утворень із префіксом **пів-** засвідчено 22, а з

напів- – 147. Категоризування неповного вияву ознаки за допомогою префіксів **пів-**, **напів-** здійснюється на базі твірних основ прикметників, які виражають:

1) внутрішні якості когось або чогось – *півгнилий, півавтоматичний, півмертвий, півсвідомий, півсонний, півсохлий; напівбожевільний, напівгнилий, напівголодний, напівдикий, напівдостиглий, напівзотлілий, напівп'яний, напівпорожній, напівпритомний, напіврідкий, напіврозквітлий, напівсерйозний, напівстиглий, напівсухий, напівтвердий, напівтрухлий, напівхворий;*

2) зовнішні ознаки когось або чогось – *піваришинний, піввідчинений, півголий, півголений, півзаплющений, півзатоплений, півзігнутий, півзруйнований, півкруглий, півметровий, півпрозорий; напівбосий, напіввідкритий, напіввідтулений, напівголий, напівзаплющений, напівзасипаний, напівзатоплений, напівкруглий, напіводягнений, напівпрозорий, напіврозвалений, напіврозібраний, напівсивий, напівстертий, напівтемний, напівтонкий.*

Окремі деад'єктиви з префіксами **пів-**, **напів-** зафіксовано від основ прикметників, які виражають ознаки осіб за їх соціальним станом та віковими особливостями (*напівбезробітний, напіввійськовий, напівкріпосний, напівпролетарський, напівфеодалний, напівдитячий*); ознаки предметів за відношенням до місця (*півсередній, напівпідвальний*), часу (*піввіковий, напівпатріархальний*).

Крім проаналізованих відприкметникових дериватів, словотвірна категорія «неповний вияв ознаки» охоплює ще окремі деад'єктиви з префіксами **по-** (8), **при-** (3), більшість з яких є діалектними утвореннями, пор. *поблизький, подовгуватий, помалий, посолодкий, постарий, потовстий, потемний* та *приглухий, пристарий, притухлий*.

Словотвірна категорія «неповний вияв ознаки» в англійській мові репрезентована п'ятьма словотвірними моделями, дві з яких суфіксальні, а три – префіксальні [6, 61]

Деад'єктиви з суфіксом **-ish**

Поява перших відприкметникових ад'єктивів на позначення неповного вияву ознаки в англійській мові датується ще другою половиною XIV ст., коли суфікс **-ish** починає поєднуватися з основами прикметників колірної семантики на зразок *greenish* 'зеленуватий', *reddish* 'червонуватий'. За аналогією до них згодом, починаючи з XVI ст., суфікс **-ish** поєднується з іншими твірними прикметниками [11, 243].

Зазначений тип деад'єктивів є живим і продуктивним у сучасній англійській мові [12, 440; 3, 84] – близько 200 дериватів. Категоризування неповного вияву ознаки за допомогою суфікса **-ish** здійснюється на базі твірних прикметників, які виражають зовнішні ознаки когось або чогось: *acutish* 'гоструватий', *baldish* 'лисуватий', *biggish* 'великуватий', *blackish* 'чорнуватий', *bluish* 'синюватий, голубуватий', *brownish* 'коричнюватий', *buffish* 'світло-жовто-коричнюватий', *darkish* 'темнуватий', *deepish* 'глибокуватий', *dirtyish* 'бруднуватий', *dowdyish* 'досить неохайний', *drabbish* 'дещо сірий у кольорі; сіруватий', *dunnish* 'сірувато-коричневий', *faintish* 'невизначний', *fattish* 'товстуватий', *flattish* 'плоскуватий', *greenish* 'зеленуватий', *greyish* 'сіруватий, сивуватий', *grizzlish* 'сірий, сіруватий',

largish ‘досить великий; великуватий’, *leanish* ‘худорлявий, сухорлявий’, *littlish* ‘маленький’, *longish* ‘довгуватий’, *palish* ‘блідуватий’, *reddish* ‘червонуватий’, *sallowish* ‘блідий, жовтуватий’, *sandyish* ‘піщаний, рудуватий’, *sharpish* ‘гоструватий’, *shortish* ‘короткуватий’, *sleekish* ‘дещо гладенький’, *tallish* ‘досить високий’, *thickish* ‘товстуватий’, *whitish* ‘білуватий’, *widish* ‘широкуватий’, *yellowish* ‘жовтуватий’.

Іншу значну групу твірних прикметників, на базі яких здійснюється категоризування неповного вияву ознаки за допомогою суфікса **-ish**, становлять ад’єктиви, що позначають внутрішні якості когось чи чогось: *brackish* ‘солонуватий (про ґрунт)’, *coldish* ‘холоднуватий’, *coolish* ‘холоднуватий’, *deafish* ‘глухуватий’, *dryish* ‘сухуватий’, *dullish* ‘тупуватий, нуднуватий’, *fallalish* ‘манірний, чепурний’, *falsish* ‘неправдивий’, *fastish* ‘досить швидкий’, *fullish* ‘дурнуватий’, *gruffish* ‘грубуватий; різкуватий’, ‘хриплуватий’, *hardish* ‘твердуватий, жорсткуватий’, *heavyish* ‘важкуватий’, *hottish* ‘досить гарячий’, *huskish* ‘шорсткуватий’, *loudish* ‘досить голосний’, *proudish* ‘гордовитий’, *sillyish* ‘дурненький’, *sleekish* ‘дещо гладенький’, *sourish* ‘кислуватий’, *sublimish* ‘гордовитий’, *sweetish* ‘солодкуватий’, *tartish* ‘кислуватий’, *toughish* ‘досить жорсткий’, *wettish* ‘вогкуватий’, *wildish* ‘дикуватий’.

Окремі деад’єктиви з семантикою неповного вияву ознаки утворено від основ прикметників, які позначають ознаки когось або чогось за відношенням до місця (*farish* ‘досить далекий’), часу (*latish* ‘запізнілий, який трохи спізнився’), за віковими особливостями (*oldish* ‘старуватий, підстаркуватий’).

Деад’єктиви з суфіксом -у

Категоризування неповного вияву ознаки за допомогою суфікса **-у** на базі прикметників в англійській мові засвідчено невеликою кількістю деад’єктивів – у межах двох десятків. Абсолютну більшість із них утворено від прикметників, які позначають зовнішні ознаки предметів, зокрема кольористичні ознаки: *blacky* ‘трохи чорний, чорнуватий’, *bluey* ‘голубуватий, синюватий’, *browny* ‘коричнувато-зелений’, *buffy* ‘жовтувато-брунатний (колір шкіри буйвола)’, *crimsony* ‘трохи малиновий’, *dimmy* ‘більше чи менше тьмянний’, *drabby* ‘бруднуватий жовто-коричневий’, *dunny* ‘трохи сірувато-коричневий; мишастий (про масть)’, *greeny* ‘трохи зелений, зеленуватий’, *grizzly* ‘сіруватий’, *paly* ‘трохи блідий’, *russety* ‘близький до червонувато-коричневого’, *salmony* ‘дещо оранжево-рожевий’, *yellowy* ‘який має жовтуватий відтінок; жовтуватий’. Лише окремі з таких деад’єктивів утворено від прикметників, що виражають внутрішні якості осіб: *grossy* ‘дещо грубий, вульгарний’, *maddy* ‘дещо божевільний’, *numby* ‘оніміль, заціпеніль’.

Деякі з наведених слів в сучасній англійській мові вийшли з ужитку або належать до архаїзмів, рідковживаних, напр.: *brittly*, *browny*, *grossy*, *maddy*, *numby*, *thicky*.

Більшість із тих аналізованих деад’єктивів на **-у**, які функціонують у сучасній англійській мові, утворюють синонімічні пари із спільнокореневими деад’єктивами з суфіксом **-ish**, поп.: *blackish* – *blacky*, *bluish* – *bluey*, *buffish* – *buffy*, *drabbish* – *drabby*, *dunnish* – *dunny*, *greenish* – *greeny*,

palish – paly, yellowish – yellowy. Наявність тотожних за семантико-функціональними особливостями спільнокореневих деад'єктивів на **-ish**, які спеціалізуються на вираженні неповного вияву ознаки від ад'єктивних основ трохи раніше, ніж утворення на **-y** [11, 243, 288], стало стримувальним чинником у зростанні продуктивності останніх. Тут мало місце явище, яке в дериватології потрактовано як «блокування» [7, 43], або як «правило заповненого слова» [8, 43], чи як «захоплення синонімією» [9, 798]. Брак утворень від інших типів прикметників деад'єктивів із семантикою неповного вияву ознаки за допомогою суфікса **-y** зумовлений існуванням дериватів із суфіксом **-ish**.

Деад'єктиви з префіксом **semi-**

Словотвірна категорія «неповний вияв ознаки» в англійській мові репрезентована й низкою деад'єктивів, утворених за допомогою префікса **semi-**, який бере свій початок ще від латинського **semi-** 'половина, частково'. **Semi-** префіксує в основному латинські основи, питомі корені у поєднанні з ним трапляються рідко і з'являються в XIX ст. Часто використовується в терміноутворенні [11, 141–142]. Деад'єктиви з префіксом **semi-** виражають значення 'половинний, незавершений, частковий' [Там само, 142], підпадаючи під семантичні дескрипції з прислівниковим модифікатором 'трохи, дещо'. В сучасній англійській мові засвідчено близько півсотні таких утворень.

Категоризування неповного вияву ознаки за допомогою префікса **semi-** в англійській мові відбувається на базі прикметників, які виражають внутрішні якості когось чи чогось: *semi-animate* 'напівживий', пор. також застаріле *semianimous* 'напівживий', *semi-arid* 'напівпосушливий, який має трохи більше опадів, ніж сухий клімат', *semiautomatic* 'напівавтоматичний (про механізми, зброю)', *semi-divine* 'напівбожественний', *semi-nomadic* 'частково кочівний і частково сталий', *semi-official* 'частково офіційний', *semi-opaque* 'частково прозорий', *semi-open* 'частково відкритий (мед. про анестезію)', *semi-professional* 'напівпрофесійний; позначає людей, які отримують платню за певну діяльність, але яка не є основним засобом існування', *semi-rigid* 'напівжорсткий', *semi-rotary* 'напівобертальний', *semi-skimmed* 'напівзнежирений', *semi-solid* 'напівтвердий, надзвичайно в'язкий', *semi-sterile* 'напівстерильний'.

Невелика частина деад'єктивів із префіксом **semi-** постала внаслідок приєднання його до основ прикметників, які позначають зовнішні ознаки когось або чогось: *semi-attached* 'який частково чи вільно прикріплений', *semicircularly* 'півкруглий', *semi-cubical* 'напівкубічний', *semilunar* 'напівмісяцевий, серпоподібний', *semi-nude* 'напівголий', *semi-oval* 'напівовальний', *semi-parabolic(al)* 'частково параболічний'. Деякі деад'єктиви з префіксом **semi-** утворено від прикметників темпоральної семантики (*semi-diurnal* 'півдобовий', 'частково добовий, який літає у сутінках', *semi-nocturnal* 'який завершується за половину ночі', *semi-occasional* 'який відбувається час від часу'), від прикметників, які виражають ознаки предметів за відношенням до того, з чого вони 'складаються' (*semi-metallc* 'частково металевий' (про природу напівметалів)).

Деад'єктиви з префіксом **sub-**

В англійську мову відприкметникові утворення з префіксом **sub-** увійшли як запозичення з латинської мови на позначення кольору *sub-pale* 'блідуватий', *sub-red* 'червонуватий' та ін. ще в XVI ст. Згодом деривація таких префіксальних похідних розширюється твірними ад'єктивами іншої семантики. Характерно, що більшість таких слів, а їх є понад 50, належать до термінів у сфері біології, медицини, геометрії, історії і т. д. [11, 143–144].

Категоризування неповного вияву ознаки за допомогою префікса **sub-** в англійській мові здійснюється передовсім на базі двох типів прикметників, зокрема тих,

1) які виражають внутрішні (фізичні) якості речей – *subacid* 'слабокислотний, дещо кислотний', *subastringent* 'дещо терпкий, в'язкий', *subaudible* 'недостатньо гучний, щоб бути почутим; інфразвуковий', *subcritical* 'який має менш ніж критичну масу', *subdominant* 'не зовсім домінувальний, менш ніж домінувальний', *sub-elementary* 'менш ніж елементарний, не зовсім елементарний', *subfossil* 'частково скам'янілий', *subhuman* 'який не досяг людського рівня (про свідомість); нерозумний (про живу істоту)', *sub-lethal* 'який має ефект менш ніж летальний', *sub-linguistic* 'не повністю мовний; виражений на рівні нижчому, ніж мова', *sub-nasal* 'не повністю чи дещо назальний у тоні', *subnuclear* 'менший за або який появляється в атомному ядрі', *subrational* 'менш ніж раціональний', *subtropical* 'майже тропічний (про клімат, звички, характер тощо)', *sub-typical* 'який є між типовими і аберантними форматами';

2) які позначають зовнішні ознаки предметів: *subacute* 'дещо гострий (про кут)', *subangular* 'дещо кутовий; який має тупий кут', *subarcuate* 'дещо дугоподібний', *subdichotomous* 'дещо поділений або розгалужений', *subdistich* 'який складається майже з двох рядків', *suequal* 'майже однаковий, рівний', *suberose* 'дещо нерівний, виїмчастий', *subglobose*, *subglobular* 'дещо чи майже кулястий', *subliner* 'майже лінійний', *subminiature* 'менш ніж мініатюрний', *subnormal* 'менший ніж нормальний, нижчий від нормального', *subnotochordal* 'дещо подібний до спинної струни, хорди', *suborbicular* 'майже округлий, майже круговий', *suboval* 'дещо чи майже овальний', *subovate* 'дещо чи майже яйцеподібний, овальний', *subramose* 'трохи гіллястий', *subrotund* 'дещо чи майже круглий, округлий', *sub-triangular* 'дещо трикутний, трикутної форми'.

Від прикметників іншої семантики деад'єктиви з префіксом **sub-**, які виражають неповний вияв ознаки, засвідчено лише поодинокими деад'єктивами, зокрема від прикметників на позначення вікових особливостей особи (*subadult* 'майже дорослий'), темпоральних ознак (*subregular* 'майже регулярний').

Деад'єктиви з префіксом **under-**

Деад'єктиви з префіксом **under-** словотвірної категорії «неповний вияв ознаки» становлять периферію. Не всі дериватологи навіть розглядають такі утворення як відприкметникові, [див. 11], однак спеціальні дослідження їх лексико-граматичної природи вказують на те, що ряд відприкметникових дериватів із суфіксом **under-** (близько 30) репрезентують словотвірну категорію «неповний вияв ознаки» [6, 50, 61; 4, 113]. ОЕД

фіксує невелику кількість зазначених деад'єктивів. Більшість із них категоризують неповний вияв ознаки на базі прикметників, які виражають внутрішні, фізичні якості осіб, предметів, речей тощо: *underborn* 'народжений із недостатнім розвитком', *under-capitalled* 'який не володіє достатнім капіталом', *underdamped* 'не зовсім згаслий', *under-degreed* 'нижчого рівня; нижчого рангу', *under-developed* 'не зовсім розвинутий', *under-done* 'про м'ясо – недоварене, недосмажене', *underfed* 'недогодований', *under-fired* 'недопечений', *underloaded* 'який відчуває нестачу робочої сили; неукмплектований (про штат)', *under-nourished* 'недогодований', *under-officered* 'неукмплектований офіцерами', *underprivileged* 'менш привілейований, ніж інші', *undersaturated* 'ненасичений', *under-sexed* 'який має менше сексуального бажання, ніж інші', *undershaped* 'недостатньо чи недосконало сформований', *underslept* 'який мав недостатньо сну; який страждає від нестачі сну', *underweight* 'який має недостатню вагу'.

Від прикметників на позначення зовнішніх ознак предметів за допомогою префікса **under-** утворено окремі деад'єктиви словотвірної категорії «неповний вияв ознаки»: *underclad*, *underclothed* 'недостатньо одягнений', *under-limbed* 'який має затонкі ноги відносно тіла', *undershized* 'про гіршу, нижчу яскравість'. Поодинокі такі деад'єктиви засвідчено від прикметників на позначення вікових особливостей особи: *under-age* 'неповнолітній, який не досяг повноліття; молодий'.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За даними ВУАС, семантико-функціональними типовими відповідниками до українських деад'єктивів з суфіксами **-уват-** словотвірної категорії 'неповний вияв ознаки' в англійській мові зазвичай є деад'єктиви з суфіксом **-ish**: білуватий – *whitish*, блакитнуватий, голубуватий, синюватий – *bluish*, важкуватий – *heavyish*, гіркуватий – *bitterish*, грубуватий – *loutish*, зеленуватий – *greenish*, кислуватий – *sourish*, мокруватий – *wettish*, рудуватий – *reddish*, сируватий – *dampish*, сіруватий – *greyish*, скучнуватий – *dullish*, солодкуватий – *sweetish*, солонуватий – *saltish* (про воду), *brackish*, сухуватий – *dryish*, твердуватий – *hardish*, темнуватий – *darkish*, теплуватий – *warmish*, товстуватий – *stoutish*, тупуватий – *bluntish*, чорнуватий – *blackish*.

Низка аналізованих українських деад'єктивів не мають в англійській мові словотвірних аналогів, їм відповідають номінативні структури, що містять прикметник певної семантики із модифікувальним прислівником (виразом) зі значенням 'трохи', 'дещо', 'досить' тощо: легкуватий – *somewhat light*, пестуватий – (про людину) *somewhat shallow*, скупуватий – *somewhat stingy*, тьмянуватий – *somewhat dim*, глухуватий – *rather (somewhat) deaf*, рідкуватий – *rather rare*, тіснуватий – *rather narrow*, сунлуватий – *a little bit husky*.

В англійській мові градація ознаки може виражатися і в простих ад'єктивних словах [10; 6], що може блокувати утворення від окремих прикметників похідних слів для вираження неповного вияву ознаки, пор. *холоднуватий* – *chilly*, довгастий – *oblong*, гордовитий – *proud*, худорлявий – *lean, thin*.

Англійські деад'єктиви з суфіксом **-ish** є в ряді випадків аналогами й до інших структурних різновидів українських прикметникових утворень словотвірної категорії 'неповний вияв ознаки', напр. *білястий* – *whitish*, *круглястий* – *roundish*, *червонястий* – *reddish*, *жовтявий* – *yellowish* і т. д., однак для більшості з них відповідниками є складені номінативні структури із модифікаторами з семантикою 'трохи', 'дещо', 'досить': *смуглястий* – *a little (somewhat) swarthy*, *величенький* – *rather too large*, *п'янений* – *rather drunk*, *скупенький* – *near with one's money, somewhat stingy*, *височенький* – *rather high* і т. д.

Українським деад'єктивам з семантикою неповного вияву ознаки, що утворені за допомогою префіксів **пів-**, **напів-** в англійській мові зазвичай відповідають деривати з префіксом **semi-**: *напівдикий* – *semi-barbarian*, *напівдостиглий* – *semi-ripe, semi-mature*, *напівжорсткий* – *semi-rigid*, *напівколоніальний* – *semi-colonial*, *напівкоштовний* – *semi-precious*, *напівкримінальний* – *semi-criminal*, *напівкруглий* – *semicircular*, *напівлегальний* – *semilegal*, *напівнепритомний* – *semi-conscious*, *напівофіційний* – *semiofficial*, *напівписьменний* – *semiliterate*, *напівпідвальний* – *semibasement*, *напівпрозорий* – *semitransparent*, *напівсвідомий* – *semiconscious*, *напівфеодалний* – *semifeudal*, *півголосний* – *semivowel*, *півдобовий* – *semidiurnal*, *півкруглий* – *semicircular*, *півметалевий* – *semimetal*, *півфінальний* – *semifinal*.

До низки таких українських деад'єктивів семантико-функціональними відповідниками виступають композитні утворення з першим компонентом **half-**: *напівдикий* – *half-savage*, *напівживий* – *half-dead*, *напівзабутий* – *half-forgotten*, *напівголодний* – *half-starved*, *напівголий* – *half-naked*, *напівгнилий* – *half-rotten*, *напівзруйнований* – *half-ruined*, *напівмертвий* – *half-dead*, *напіводягнений* – *half-dressed, half-clothed*, *напівопущений (про прапор)* – *half-mast*, *напівп'яний* – *half-drunk*, *напівсерйозний* – *half-serious*, *напівшерстяний* – *half-woolen*, *напівшкіряний* – *half-binding*, *напівшовковий* – *half-silk*, *півдюймовий* – *half-inch*, *піврічний* – *half-yearly*, *півсонний* – *half-asleep*.

Англійські деад'єктиви словотвірної категорії «неповний вияв ознаки» з запозиченим формантом **sub-** в українській мові не мають словотвірних одноструктурних відповідників із запозиченим префіксом **суб-**, оскільки в українській мові префікс **суб-** використовується не в градуальних, а в локативних модифікаціях ознаки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грещук В. В., Бачкур Р. О., Джочка І. Ф., Пославська Н. М. Нариси з основоцентричної дериватології / за заг. ред. В. Грещука. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. 348 с.
2. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» Прикарпат. ун-ту ім. В. Стефаника, 1995. 208 с.
3. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка Москва: Наука, 1976. 246 с.
4. Мешков О. Д. Словосложение в современном английском языке: учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва: Высш. шк., 1985. 187 с.

5. Словотвір сучасної української літературної мови / відп. ред. М. А. Жовтобрюх. Київ : Наук. думка, 1979. 406 с.
6. Харитончик З. А. Имена прилагательные в лексико-грамматической системе современного английского языка. Минск : Выш. шк., 1986. 96 с.
7. Aronoff M. Word Formation in Generative Grammar, Linguistic. Inquiry Monographs. Cambridge, Mass : MIT Press, 1976. 134 p.
8. Burschmidt E. Strukturierung, Norm und Produktivität in der Wortbildung / E. Burschmidt. *Perspektiven der Wortbildungsforschung* / Brekle & Kastovsky (eds.). Bonn : Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1977. P. 39–47.
9. Clark E. V. When nouns surface as verbs. / E. V. Clark, H. H. Clark. *Language*. 1979. № 55. P. 767–811.
10. Givon T. Notes on the Semantic Structure of English Adjectives. *Language*. 1970. V. 4. № 4. P. 816–837.
11. Marchand H. The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation. A Synchronic-Diachronic Approach. Wiesbaden : Otto Harrassowitz, 1960. 379 p.
12. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. Comprehensive Grammar of the English Language. New York : Longman Inc., 1985. 1779 p.

REFERENCES

1. Greshchuk, V., Bachkur, R., Dzhochka, I., Poslavska, N. (2007). *Narysy z osnovotsentrychnoi deryvatolohii* [Essays on fundamentally derived derivatology]. Ivano-Frankivsk : Misto NV. [in Ukrainian]
2. Greshchuk, V. V. (1995). *Ukrainskyi vidpryketnykovyi slovtvir* [Ukrainian adjectival word formation]. Ivano-Frankivsk : Vyd-vo «Plai» Prykarpat. un-tu im. V. Stefanyka. [in Ukrainian]
3. Meshkov, O. D. (1976). *Slovoobrazovanye sovremennoho anhlyiskoho yazyka* [Word formation of modern English language]. Moskva : Nauka. [in Russian]
4. Meshkov, O. D. (1985). *Slovoslozhenye v sovremennom anhlyiskom yazyke* [Contemplation in contemporary English] : ucheb. posobye dlia yn-tov y fak. ynostr. Yaz. Moskva : Vyssh. shk. [in Russian]
5. Zhovtobriukh, M. A. (Eds.) (1979). *Slovtvir suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy* [The textbook of contemporary Ukrainian literary language]. Kyiv : Nauk. dumka. [in Ukrainian]
6. Kharytonchik, Z. A. (1986). *Ymena prylahatelnye v leksyko-hrammatycheskoi systeme sovremennoho anhlyiskoho yazyka* [The adjectives are in the lexical-grammatical system of the modern English language]. Minsk : Vysh. shk. [in Belarusian]
7. Aronoff, M. (1976). *Word Formation in Generative Grammar, Linguistic. Inquiry Monographs*. Cambridge, Mass : MIT Press. [in Canadian]
8. Burschmidt, E. (1977). *Strukturierung, Norm und Produktivität in der Wortbildung* / E. Burschmidt. *Perspektiven der Wortbildungsforschung* / Brekle & Kastovsky (eds.). Bonn : Bouvier Verlag Herbert Grundmann. P. 39–47. [in Belarusian]
9. Clark, E. V. (1979). When nouns surface as verbs. H. H. Clark. *Language*. №55. P. 767–811. [in English]
10. Givon, T. (1970). Notes on the Semantic Structure of English Adjectives. *Language*. v.4. № 4. P. 816–837. [in English]
11. Marchand, H. (1960). *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation. A Synchronic-Diachronic Approach*. Wiesbaden : Otto Harrassowitz. [in English]
12. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Svartvik, J. (1985). *Comprehensive Grammar of the English Language*. New York : Longman Inc. [in American]

**THE WORD-FORMING CATEGORY 'INCOMPLETE FEATURE
MANIFESTATION' IN UKRAINIAN AND ENGLISH**

Bogdan GRESHCHUK

Candidate of Philology,

*Associate Professor of the Ukrainian Language Department,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine, Ivano-Frankivsk).*

E-mail: akellapostal2@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8764-0398

ResearcherID: Q-8169-2018

*The article, in the comparative aspect, analyzes the word-forming category 'incomplete feature manifestation' in Ukrainian and English. In the Ukrainian language, this word-forming category is represented by derivatives with deadjectival adjectives with suffixes **-уват-** (-uvat-), **-еньк-** (-enk-), **-ав-** (-яв-) (-av- (-iav-)), **-аст-** (-аст-) (-ast- (-iast-)) and with prefixes **небез-** (nebez-), **нів-** (niv-), **нанів-** (napiv-), **по-** (po-), **пру-** (pry-). In English, the suffixes **-ish**, **-y** and prefixes **semi-**, **sub-**, **under-** of the deadjectival derivatives creates the same word-forming category. The typical semantic-functional correspondences of the Ukrainian deadjectives with the suffix **-уват-** (-uvat-) of the word-building category 'incomplete feature manifestation' in English are predominantly deadjectives with the suffix **-ish**. A number of Ukrainian deadjectives do not have word-formation analogues in English, nominating structures that contain the adjective of a certain semantics with a modifying adverb (expression) with the meaning of 'a bit', 'somewhat', 'enough', etc., correspond to them. English deadjectives in many cases act as analogues of other structural varieties of Ukrainian adjective formations of the word-formation category 'incomplete feature manifestation', however, the nominative structures with modifiers with semantics 'slightly', 'somewhat', 'sufficient' correspond to most of them. Ukrainian deadjectives with semantics of incomplete manifestation of feature with prefixes **нів-** (niv-), **нанів-** (napiv-) in English generally correspond to the formation with prefix **semi-** and composites with the first component of **half-**. English derivative adjectives with borrowed prefix **sub-** do not have analogues with the given formant in the Ukrainian language, since in it the prefix **sub-** is involved not in the gradual, but in the local modifications of the feature.*

Keywords: *word-formation category, deadjective, gradual modification, suffix, prefix, adjectival word formation, incomplete feature manifestation.*

Статтю подано до редколегії 21.09.2018.

*Статтю рекомендував до друку доктор філологічних наук,
професор Яків Бистров.*